

SJANGER SOM BEGREP

Ordet "sjanger" betyr klasse, art eller stil og stammer fra ordet "genus". Det dreier seg altså om det å dele inn noe i ulike grupper eller kategorier. Det som tilhører en sjanger, har følgelig noe til felles som gjør at vi nettopp kan skille ut denne gruppen fra resten. En sjanger beror altså på gjenkjennelse. Innenfor den enkelte sjanger finnes det mange variabler. En definisjon på sjanger, kan derfor være å si at det er en blanding av fast kodifisering og frie variasjonsmuligheter. Et kjennetegn for novellen, er blant annet at den har en fast spenningskurve med vendepunkt. Innholdet og strukturen kan likevel variere fra novelle til novelle.

HVORFOR SJANGERDELING?

Man kan si at vi mennesker har et intuitivt behov for å strukturere omgivelsene våre. Vi ønsker å skape orden og oversikt og dermed unngå kaos. Vi har altså rett og slett en medfødt trang til å systematisere, gruppere og finne likheter. Det er derfor vanskelig, om ikke umulig, å tenke seg en verden uten denne struktureringen. Filosofen Immanuel Kant gikk enda lengre og hevdet at kategorisering er en total nødvendighet for forståelse.

HVA AVGJØR EN MUSIKALSK SJANGER?

En musikk sjanger er noe vi alle kjenner til. Vi snakker for eksempel om klassisk, jazz og populærmusikk som tre ulike sjangere eller stilretninger. For å finne ut forskjellen, er gjenkjennelse et avgjørende stikkord. Det er noe vi kjenner igjen og som vi forbinder med hver enkelt sjanger. Denne tredelingen er selvfølgelig svært generell. Det er fullt mulig med langt mer nyanserte inndelinger som for eksempel å dele jazzen inn i cool, hard bop, frijazz, fusion osv. Når vi skal finne kjennetegn i musikalske sjangere, leter vi vanligvis på to steder: I ytre og indre elementer. Før vi ser nærmere på disse er det viktig å påpeke at ikke alle punkter nødvendigvis er like relevante i alle sjangere.

Indre elementer

Med indre elementer menes det som går direkte på musikken. Vanlige indre elementer som kan ha noe å si for sjangeren er for eksempel:

- **Melodikk:** Hvordan er melodien? Er den lett eller vanskelig å synge, går den svært høyt/lavt, har den stort eller lite omfang og lignende. Er den fast eller improviserende?

- **Harmonikk:** Er det mange eller få akkorder? Benyttes enkle eller vanskelige akkorder?
- **Rytmikk:** Hvordan er rytmen? Rask, langsom? Hvilken taktart er det? Hvor markeres rytmen (hvor ligger trykket)?
- **Vokalklang:** Er det en eller flere vokalister (eller ingen)? Er det mann eller kvinne? Hvordan er sangstilen? Benyttes en naturlig stemme eller er den presset? Høyt eller lavt leie?
- **Instrumentalklang:** Hvilke instrumenter brukes? Hva slags type instrumenter? Har de en myk eller hard klang? Benyttes effekter (f.eks. på gitaren)?
- **Tekst:** Hva handler teksten om? Hvilken posisjon har teksten? Hvor viktig er teksten?
- **Form:** Sier noe om helheten. Hvordan er låten bygget opp? Intro, vers og refreng? AABA-form? Flytende overganger?
- **Sound:** Meget vanskelig ord. Sound skal angi grunnkarakteren ved alle de musikalske elementene slik de fremkommer i et tidsavsnitt som er svært kort, men som setter sitt preg på hele musikkstykket.

Ytre elementer

De ytre elementene er alt som ikke har noe direkte med musikken å gjøre. Det kan for eksempel dreie seg om hvordan musikerne ser ut, hva de har på seg, hvordan de oppfører seg. Det dreier seg altså om kulturen "rundt" musikken - eller om musikk sjangerens *image*. En innfallsvinkel kan også være å se på hvem som hører på denne sjangeren? Det er viktig da å ikke kun tegne en ren karikatur, men gi et litt mer nyansert bilde av de ytre elementene.

SJANGEREN SOM STATISK OG DYNAMISK SYSTEM

En sjanger fungerer både som statisk og dynamisk system. Det betyr at sjangeren på den ene siden har sine faste trekk som vi alltid kjenner igjen, men på den andre siden også er en del av en naturlig utviklingsprosess der sjangeren er under stadig forandring. Hør bare på en discolåt fra slutten av 70-tallet og en fra i dag. Det er klare fellestrekk som gjør at vi kaller begge låtene for disco, men det er også vesentlige forskjeller. Noen velger å dele inn en sjangers utvikling i ulike stadier. For eksempel kan man tenke seg følgende utvikling:

1. Eksperimentelt stadium: Sjangeren "leter etter sin form"
2. Klassisk stadium: De erkentypiske eksemplene
3. Forfinende stadium: Man utvikler det klassiske stadiet (sprenger grenser)
4. Selvrefleksivt stadium: Bevist benyttelse av klisjeer

En sjanger er i stadig forandring. Samtidig er det både vanlig og populært å se tilbake på røttene.